

**Kriminalitet og konsekvenstenkning i
ungdomsskolen**

- *«Et slag for primærforebygging i skolen»*

en empirisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2013

Kand.nr.: 680 og 651

Antall ord: 8798

SAMMENDRAG

Denne oppgaven er en empirisk bacheloroppgave skrevet av to studenter ved politihøgskolen våren 2013. Oppgaven er skrevet på bakgrunn av studentenes egne erfaringer og undersøkelser. Den tar for seg temaet “ungdom og kriminalitet” og har fokus på 15- åringers kunnskap om den kriminelle lavalder og konsekvenstenkning i forhold til å begå kriminelle handlinger.

Studentene har selv foretatt spørreundersøkelse hos den aktuelle målgruppen ved en ungdomsskole på Østlandet hvor totalt 65¹ respondenter deltok. Ved å knytte empirien mot teori har vi forsøkt å belyse temaet og fokusområdet. Oppgaven inneholder flere interessante observasjoner og drøftelser som gir leseren en god forståelse av fenomenet.

Oppgaven er strukturert i kapitler hvor innledning og problemstilling først blir presentert. Deretter er metodekapittelet viet god plass for å redegjøre for vår empiriske tilnærming til problemstillingen. For å gi leseren en bakgrunn for tolkning av våre resultater, peker vi på relevant teori som knyttes til oppgavens tema. Videre følger presentasjon av våre resultater hvor disse drøftes i lys av annen litteratur og forskning. Avslutningsvis har vi kort pekt på ansvarsforholdet for forebygging i ungdomskolen og mottiltak i forhold til situasjonen som tilsynelatende virker å være rådende.

Hovedlinjene som kan trekkes ut av vår empiri er at ungdommens kunnskapsnivå om den kriminelle lavalder fremstår som mangelfull. Videre vil vi hevde at få 15-åringer kjenner til den kriminelle lavalder og har liten forståelse om konsekvensene som følger av å begå kriminalitet.

---

¹ Totalt antall respondenter var 72. Resultatene fra 7 av disse ble ikke talt med grunnet at disse var 14 eller 16 år og dermed utenfor vår målgruppe. Se punkt. 2.1.

INNHOLDSFORTEGNELSE	1
KAPITTEL 1: INNLEDNING	2
1.1 Problemstilling	3
1.2 Begrepsavklaring og avgrensning	3
KAPITTEL 2: METODE	5
2.1 Redegjørelse for valg av metode	5
2.2 Pilotprosjekt med pre-testing av skjema	6
2.3 Spørreskjemaet og gjennomføringen	7
2.4 Feilkilder, reliabilitet og validitet	8
KAPITTEL 3: TEORETISK BAKTEPPE	11
3.1 Ungdomskriminalitet	11
3.2 Den kriminelle lavalder	11
3.3 Konsekvenser av kriminelle handlinger	13
KAPITTEL 4: FORFORSTÅELSE, RESULTAT OG ANALYSE	14
4.1 Undersøkelse 1 - Hvilke kriminelle forhold begår 15-åringene? (Tabeller)	14
4.2 Undersøkelse 2 - Kjenner ungdom til den kriminelle lavalder? (Tabeller)	17
4.3 Undersøkelse 3 - Hvilke konsekvenser av kriminelle handlinger kjenner 15-åringene til? (Tabeller)	19
KAPITTEL 5: FOREBYGGENDE ASPEKTER	23
KAPITTEL 6: AVSLUTNING	27
LITTERATURLISTE	29
VEDLEGG 1: SELVVALGT PENSUM	33
VEDLEGG 2: SPØRRESKJEMA	34

KAPITTEL 1: INNLEDNING

Det er de unge i alderen 15-20 år som både utsettes, begår og blir straffet for mesteparten av kriminaliteten i Norge (Thorsen, Lid & Stene 2009). Ungdom er således en utsatt og sårbar gruppe når det gjelder å bli involvert i kriminalitet. Det er åpenbart flere grunner til at det er slik og at noe av årsaken kan ligge i lite kunnskap i forhold til konsekvensene av å begå kriminalitet vil kunne tenkes. I denne sammenheng tenker vi tilbake på vår egen ungdomstid. Som vi selv har fått erfare var denne perioden en tid med spenningssøkende, utprøving og tøying av grenser. Dette beskrives også av Egge (1994, s. 24) og Falck (1994, s.10). For noen ungdommer blir denne grensen tøyd over sin sunne form, noe som igjen kan få alvorlige konsekvenser for den det gjelder og ringvirkningene kan bety starten på en kriminell løpebane.

Vi stusser over hvor bemerkelsesverdig lite kunnskap vi selv hadde om kriminalitet og følgene av dette i tenårene. Dette var nok ikke bare en konsekvens av lite informasjon gitt oss på den tiden, men også mangel på refleksjon. Dette støttes også med tanke på den fysiologiske utviklingen mennesker har fra barnealder;

Etter at vi er født fortsetter hjernen å utvikle seg. Den delen av hjernen som trenger lengst tid er den som styrer evnen til å nyttiggjøre seg konsekvenstenkning» og videre «Hjernen klarer ikke å omsette konsekvenstenkningen til bremsende handlinger fult ut før i voksenalder. (Bekymringssamtalen veilederen 2011, s 16.)

I løpet av vår tid i praksisåret fikk vi erfaringer hvor gjerningsmannen var en ung person. Det gjorde ekstra inntrykk da vi sto overfor en ungdom vel vitende om hvilke konsekvenser dette kunne få for han/henne. Dette bidro til økt interesse om ungdom og kriminalitetens følger. Vi stiller spørsmålet om det faktisk er tilfelle at ungdommer flest har mangelfull kunnskap og er lite opplyst om kriminalitetens følger? Dette ønsket vi å undersøke nærmere. Det kan for øvrig pekes på at mindre alvorlige forhold som begås i tidlig ungdomsalder blir fjernet fra politiattest etter et visst antall år etter behandling i konfliktråd². Dette vil ikke bli drøftet i denne oppgaven.

---

² «Organ som har til oppgave å megle i tvister som oppstår på grunn av at en eller flere personer har påført andre en skade, et tap eller en krenkelse, opprettet ved lov av 15. mars 1991 om meging i konfliktråd» (Store Norske Leksikon – www.snl.no)

Da vi ser er en klar sammenheng mellom konsekvenstenkning og kriminell lavalder har vi også valgt å gjøre en undersøkelse om sistnevnte. Vi mener at disse to aspektene på mange måter er knyttet sammen og derfor må sees i sammenheng.

Vi kartla i forkant av undersøkelsene hva det tidligere er forsket på under dette feltet. Ut i fra det vi kunne se, var det ikke tidligere blitt gjort undersøkelser med henblikk på kriminalitetskonsekvenstenkning hos 15-åringer. Slikt sett vil vår undersøkelse forhåpentligvis kunne gi ny kunnskap. Det forelå imidlertid en tidligere undersøkelse hvor ungdoms kunnskap om kriminell lavalder ble kartlagt (Falck, 1994) Denne vises det til senere i oppgaven.

Det anbefales at leseren først gjennomgår spørreskjema som ligger vedlagt for å få en fullgod forståelse for hva og hvordan respondentene ble spurt.

1.1 Problemstilling

For å gjøre en undersøkelse på fenomenet ønsket vi en problemstilling som i størst mulig grad rettet søkelyset på det vi ønsket å undersøke. Den måtte også presiseres på en slik måte at den ikke ble for vid og følgelig “gapte over” for mye. For å snevre inn utvalget ønsket vi å sette en konkret alder som målgruppe for undersøkelsen. Denne alderen valgte vi å sette til 15 år. Begrunnelsen for denne alderen ligger i det faktum at 15 år er nedre aldersgrense i forhold til det å kunne bli regnet som strafferettslig tilregnelig jf. straffeloven. § 46. (Videre om kriminell lavalder vises til punkt 4.2. under) Konsekvensene av å begå kriminalitet kan dermed bli den samme for en 15-åring som for en voksen.

Med dette som utgangspunkt formulerte vi følgende problemstilling:

«Hva vet 15-åringer om kriminell lavalder og konsekvenser av å begå kriminalitet?»

1.2 Begrepsavklaring og avgrensning

Når vi i problemstillingen stiller oss spørsmål om hva ungdommen «vet», sikter vi her til hva målgruppen innehar av kunnskap og er innforstått med. Denne kunnskapen måles altså i undersøkelsen gjennom avgitt svar, målt mot korrekt svar.

Den «kriminelle lavalder» er definert i straffeloven § 46 som sier at «Ingen kan straffes for handling foretatt før det fylte 15 år».

Om begrepet «konsekvenser» har vi her valgt å ta med flere mulige former for konsekvenser, ikke bare de rent strafferettslige. Vi sikter her også til konsekvenser som oppstår først på et senere tidspunkt og dette vil vi kalle “senkonsekvenser».

Hva som omfattes her vil gå frem av senere beskrivelse i punkt 4.3.

Innenfor «kriminalitet» valgte vi å trekke ut enkelte statistikkgrupper³ og dette er redegjort for under punkt 5.1.

I denne oppgaven har vi valgt å avgrense mot det som dreier seg om tidligere primærforebyggende arbeid i skolen og evaluering av dette. Det kunne åpenbart vært interessant å trekke dette inn i oppgaven, men sett hen til oppgavens rammer og begrensning finner vi ikke rom for dette.

---

³ Med statistikkgruppe menes her en spesifikk lovbruddskategori, eksempelvis skadeverk.

KAPITTEL 2: METODE

For best mulig å kunne belyse og besvare problemstillingen var det viktig å velge riktig metode og fremgangsmåte. I den forbindelse reflekterte vi grundig hvorvidt vi skulle velge den ene metoden fremfor den andre. Vi veide fordeler og ulemper opp i mot hverandre og landet til slutt på den kvantitative tilnæringsmetoden med såkalt strukturert utspørring i form av spørreskjemaer.

2.1 Redegjørelse for valg av metode

I hovedsak sto vi overfor to relevante metoder som begge i prinsippet kunne benyttes; kvalitativ analyse i form av intervju og kvantitative analyse i form av spørreskjemaer. En konkret oppstilling av disse to metodene hvor fordeler og ulemper sammenliknes går frem på side 160 i boka til Sigmund Grønmo om «Samfunnsvitenskapelige metoder» publisert 2004. Han skriver at når det gjelder den kvalitative intervjumetoden så er det visse utfordringer/problemer knyttet til denne. Det pekes blant annet på momenter som påvirkning av svar og dårlig fungerende kommunikasjon (Grønmo2004, s.160). I tillegg sier Grønmo at intervjuerens utseende eller egenskaper også kan påvirke respondenten (Grønmo 2004, s. 165). Sett hen til rammene for prosjektet var også tiden en viktig faktor. Ved å foreta intervju av hver og en respondent ville dette tatt vesentlig mer tid sammenliknet med det å gjennomføre en spørreundersøkelse. Det ville ført til at antall respondenter ville vært betraktelig lavere, noe som ville gjort vår undersøkelse mindre representativ for den respektive målgruppen. Vi ønsket å nå ut til flest mulig personer med det mål for å i større grad trekke store linjer og generalisere.

Grønmo beskriver på side 166 og 167 i sin bok denne kvantitative metoden som et spørreskjema hvor spørsmålene er ferdig formulert og som er avgrenset til bestemte forhold, hvor respondentene selv kan fylle ut svarene. Skjemaet skal brukes på samme måte overfor alle respondentene. Grønmo påpeker også viktigheten av en god forberedelse og planlegging. En av hovedoppgavene i denne sammenheng er selve utformingen av spørreskjemaet. I den forbindelse må spørreskjema pre-testes.

2.2 Pilotprosjekt med pre-testing av skjema

Vi gjennomførte et såkalt pilotprosjekt i forbindelse med studien. Denne pre-testingen av spørreskjemaet anså vi som helt nødvendig i arbeidet med å utferdige et optimalt spørreskjema.

«Siden spørreskjemaet er helt avgjørende for en vellykket utspørring, og siden skjemaet ikke kan endres etter at datasamlingen er påbegynt, blir skjemaet pre-testet før den egentlige utspørringen starter. Skjema prøves da ut ved utspørring av noen få utvalgte personer(...). Pre-testen viser hvordan de ulike spørsmålene fungerer, og gir grunnlag for å forbedre spørreskjemaet før det tas i bruk til datainnsamlingen»

(Grønmo 2004, s 181).

Basert på dette valgte vi å reise til en annen skole enn der vår hovedundersøkelse skulle gjennomføres. Vi tok for oss en hel skoleklasse⁴, dog et langt lavere antall respondenter sammenliknet med hovedundersøkelsen. Det ble testet ut to typer skjema, hvor det ene var med avkrysning av faste svaralternativer (lukket skjema), og et skjema med åpne svar. Med åpne svar menes at det i tilknytning til spørsmålene fulgte tomme linjer hvor respondenten kunne fylle inn sitt svar i hele setninger.

Ved evalueringen av pre-testingen så vi at avkrysningene på det lukkede skjema bar preg av å bli satt mer eller mindre ukritisk. Dette ble også støttet av tilbakemeldinger vi fikk fra respondentene ved spørsmål om gjennomføringen etterpå. Vi husker spesielt et par uttalelser som gav oss det endelige svaret på valg av spørreskjema. Elevene uttalte at de ikke ante hva han skulle krysse av for og derfor bare tippet.

Foruten om dette så vi også at poengene til Grønmo ble tydelige jf. tidligere gjennomgang over. Ut ifra en totalvurdering falt valget altså på å benytte spørreskjemaet med åpne svar.

Et viktig moment som påpekt tidligere er viktigheten av at det gis tilstrekkelig informasjon til respondentene i forkant av undersøkelsen (Grønmo 2004, s. 166 og 167). Informasjonen ble gitt både muntlig og skriftlig⁵. Dette gjelder under pre-testing så vel som under hovedundersøkelsen/datainnsamlingen.

Loven om personopplysninger forutsetter at respondentene får visse typer informasjon: om hensikten med utspørringen, om konfidensialitet og anonymitet, og retten til å nekte å delta eller å trekke seg underveis.

---

⁴ 18 respondenter

⁵ Se vedlagt spørreskjema, forside.

Utover dette må forskeren avgjøre hvor stor åpenhet det skal være om formålet med studien (Grønmo 2004, s. 182).

Vår undersøkelse var helt anonym og dette var derfor ikke en problemstilling. Følgelig var det heller ikke nødvendig på forhånd å innhente godkjenning fra NSD⁶. Vi valgte imidlertid å være helt åpne rundt undersøkelsen, både med hensyn til hvem vi var, våre roller og formålet med studien. Det var selvsagt helt frivillig å delta på undersøkelsen. Til vår store glede var samtlige elever i klassen villige til å delta.

2.3 Spørreskjemaet og gjennomføringen

Grønmo skriver på side 166 i sin bok at den mest krevende oppgaven med selve undersøkelsen er selve utformingen av spørreskjemaet. Det dreier seg om formulering av spørsmål, rekkefølgen av spørsmålene og spørreskjemaets layout (Grønmo 2004, s.166).

Det var viktig å oppnå et optimalt spørreskjema som både tok hensyn til spørsmålsforståelsen, mengden spørsmål og alternativer til måter å avgi svar på, i tillegg til momentene som påpekt ovenfor om rekkefølge og layout. I denne sammenheng var det hensiktsmessig «å tenke som en 15-åring». Vårt mål var å oppnå mest mulige pålitelige svar.

«Å formulere spørsmål innebærer både å velge ut hvilke spørsmål som skal stilles, og å gi hvert enkelt spørsmål en språklig utforming. Utformingen av spørsmål skjer med utgangspunkt i problemstillingen for den aktuelle studien(...)» (Grønmo 2004, s. 167).

Grønmo trekker et hovedskille mellom såkalte åpne og lukkede spørsmål. I tilknytning til lukkede spørsmål er det oppstilt faste svaralternativer som man kan krysse av for. Selv om lukkede spørsmål nok kunne vært enklere for oss og håndtere var det viktigere for oss at vi skulle oppnå så ærlige svar som mulig uten å lede respondenten på noe vis. Grønmo skriver at faste svaralternativer kan virke ledende i den forstand at respondenter, som for så vidt ikke har noen mening om et bestemt spørsmål, likevel velger ett av de oppgitte svaralternativene fordi det ser fint ut eller er bekvemmelig (Grønmo 2004, s. 168). Det ville vært svært uheldig for oss om noen av respondentene ville svare det de «trodde vi ønsket å høre», eller at de bare krysset av på et vilkårlig alternativ som også ble påpekt av elevene under pre-testingen. Dette mente vi å kunne elimineres, eller i det minste reduseres betraktelig ved bruk av åpne spørsmål.

I tillegg presiserer Grønmo et poeng som vi også ønsket å ta hensyn til. Han sier at en bedre tar vare på nyanserte forskjeller i svarene til respondentene ved bruk av åpne spørsmål

---

⁶ Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS

(Grønmo 2004, s. 169).

For å få svar på vår problemstilling var det viktig å stille de rette spørsmålene. Samtidig var det viktig og ikke stille for mange spørsmål, da vi fryktet at dette kunne gå ut over kvaliteten på svarene ved at respondenten etter hvert ville «gå lei». Som Grønmo skriver så bør man konsentrere seg om spørsmål som respondentene har en forutsetning for å kunne svare på (Grønmo 2004, s. 170). Vi vurderte våre spørsmål til at respondentene i den aktuelle målgruppen ville ha relativt gode forutsetninger for å kunne svare på disse; med andre ord om tema som var nære og konkrete.

Når det gjelder utformingene av spørsmålene redegjør Grønmo på side 174 til 176 for flere viktige momenter. Spørsmålene må være nøytrale og ikke ledende. For det andre må spørsmålene være endimensjonale, altså inneholde kun ett spørsmål slik at det ikke hersker tvil om hva svaret gjelder. For det tredje må spørsmålsformuleringene være entydige, klare og presise. For det fjerde bør utformingen av spørsmålene være av en slik karakter at de er forståelige for respondentene. Språkbruken må altså være tilpasset utvalget av respondenter. Som tidligere nevnt var det et godt hjelpemiddel for oss å forsøke «å tenke som en 15-åring».

Med tanke på layouten ville vi tilstrebe et oversiktlig og relativt kort spørreskjema uten for mange sider. Et slikt skjema ville nok virke mer positivt inn på respondentene enn hvis motsatt var tilfelle. På denne måten ville ikke respondenten se på skjemaet som et «ork» å fylle ut.

I forveien hadde vi gjort avtale med en middels stor ungdomsskole på østlandsområdet. Vi tok for oss hele 10. klassetrinnet ved skolen, da vår målgruppe befant seg på dette trinnet. Det ble avsatt 20-25 minutter i hver klasse og det viste seg å være tilstrekkelig tid.

Etter at elevene ble informert både skriftlig og muntlig, var så godt som samtlige elever villige til å stille opp på undersøkelsen.

2.4 Feilkilder, reliabilitet og validitet

Grønmo redegjør i sitt diagram på side 160 for det som kan være med på å påvirke svarene i retning av upålitelighet er respondentenes vilje og evne til å svare, og respondentenes forståelse av spørsmålene. Grønmo skriver videre på side 183 og 184 at den manglende viljen til å svare ikke bare vil vise seg som manglende svar, men også kan komme til uttrykk i form av useriøse eller bevisst feilaktige svar. Dette kan skyldes flere faktorer, men noe av problemet kan reduseres ved å tilpasse spørsmålsformuleringene, informere om studien og

dens formål og motivere respondentene (Grønmo 2004, s.183).

Det er heller ikke utenkelig at noen respondenter vil mene at deres evne til å svare ville «komme til kort», mens andre derimot vil ha langt bedre forutsetninger for å kunne svare. Elever vil komme fra forskjellig hjem, der mor og far enten kan jobbe i politiet, eller som motpol ha befatning med kriminalitet. Falck (1994, s. 36) beskriver hvordan noen av respondentene kan ha forutsetning for å velge rett svar med bakgrunn i egne erfaringer. Enkelte ungdommer er også mer kunnskapsrike enn de andre. Falck peker også på at respondentene kan falle for fristelsen til å smugtitte på andres besvarelser. For å unngå dette ble elevene bedt om å flytte seg slik at de hadde avstand mellom hverandre.

Selv om respondenten ikke skulle vite «fasitsvaret», så legger denne undersøkelsen likevel langt på vei opp til refleksjon, resonnement og kunnskap i den forstand hva ungdommene måtte ha fått med seg via media, skolen eller på annen måte.

Årsaker til feilkilder kan også ligge i selve spørsmålsformuleringen. «At spørsmålene ikke blir forstått, eller at de blir misforstått, vil først og fremst føre til upålitelige svar svar(...)» (Grønmo 2004, s. 184). For å ende opp med spørsmål som var klare, tydelige og entydige, satte vi opp mange alternative setninger og tolket disse i lys av å være 15-år. På denne måten havnet vi ut med de spørsmålene som etter vår mening ville være best egnet og tilpasset målgruppen.

Når det gjelder reliabilitet og validitet sier Grønmo at disse er å betrakte som to overordnede kriterier for kvalitetsvurderinger. «Reliabilitet refererer til datamaterialets pålitelighet» (Grønmo 2004, s. 220). Reliabiliteten er høy hvis undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen gir pålitelige data. Reliabiliteten viser altså i hvilken grad variasjoner i datamaterialet skyldes spesielle trekk ved undersøkelsesopplegget eller ved selve innsamlingen av dataene. Med andre ord; reliabiliteten er høy dersom datamaterialet i liten grad varierer på grunn av metodiske forhold og at de variasjoner som måtte forekomme er et uttrykk for reelle forskjeller mellom analyseenheter. Dette er viktig med tanke på dataenes tillit og tolkningen av analyseresultatene (Grønmo 2004, s.220). Det er ikke mulig for oss å gi et eksakt «svar» på hvorvidt reliabiliteten ved vårt opplegg holdt et høyt nivå. Vi kan derimot tilstrebe at de faktorer som ville være med å bidra til høy reliabilitet ville være tilstede i størst mulig grad. Her kan nevnes et kriterium som for eksempel likest mulige forhold for alle respondentene ved gjennomføringen av undersøkelsen. Vi forsøkte etter beste evne å sørge for dette ved å gi samme informasjon og motivere på lik måte overfor hver enkelt klasse,

samt å tilstrebe mest mulig like skriveforhold.⁷

Når det gjelder validiteten så sier Grønmo (s. 221) at dette dreier seg om; datamaterialets gyldighet for de problemstillingene som skal belyses(...)
Validiteten er et uttrykk for hvor godt det faktiske datamaterialet svarer til forskerens intensjoner med undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen (...)
Validiteten viser i hvilken grad undersøkelsesopplegget egner seg til å samle inn data som er relevante for problemstillingene i en bestemt studie(...).
Dette innebærer at validiteten i første rekke avhenger av hvordan undersøkelsesopplegget er utformet.

Grønmo påpeker videre at validiteten først og fremst er relatert til utvelgelsen av enheter og informasjonstyper, men også til de spesifikke forberedelsene til datainnsamlingen. Her siktes det til valg av fokus/tema, utforming av opplegg eller instrumenter for datainnsamlingen (Grønmo 2004, s.221). I denne sammenheng vil vi understreke viktigheten av god planlegging og gjennomføring av pre-testing. I likhet med reliabilitet er det heller ikke her mulig å gi et konkret svar på hvor god validiteten er. Vi kan bare tilstrebe at den er optimal. For på best måte å samle inn relevante data i forhold til problemstillingen mener vi at metoden vi har valgt er best egnet til formålet. Som påpekt ligger god planlegging, drøftelser og overveielser bak denne vurderingen/avgjørelsen.

Av andre tenkelig feilkilder vil vi trekke frem ytterligere noen momenter. Vi drøftet i forkant av undersøkelsen hvorvidt vi selv skulle stå foran respondentene, eller overlate undersøkelsen til læreren/lærerinnen. Det er ikke utenkelig at det kunne oppleves noe «ubehagelig» for elevene at vi kom fra Politihøgskolen og således representerte «politiet». Dette kunne igjen ført til en «vegringseffekt» i forhold til det å svare på undersøkelsen og/eller svare uriktig. Vi forsøkte imidlertid og berolige elevene etter beste evne for å motvirke dette. At vi valgte å stille i egen person var også begrunnet med at vi ønsket å ha bedre kontroll på undersøkelsen og således sørge for bedre ivaretagelse av reliabiliteten. Ved å være til stede selv kunne vi lettere ha kontroll med at lik informasjon ble gitt alle respondentene og i tillegg gitt på samme og motiverende måte. Da ville vi også ha bedre kontroll med at elevene ikke samarbeidet, forstyrret hverandre og liknende. I tillegg ville vi kunne besvare spørsmål dersom noe skulle være uklart. Vi valgte imidlertid å stille sivilt antrukket med den tro at dette var mer beroligende for elevene.

---

⁷ Det skal her bemerkes at en klasse måtte fylle ut skjemaet i et auditorium mot de to øvrige klasser som fikk sitte i klasserom. Vi tror likevel dette ikke ville påvirke reliabiliteten i særlig grad.

KAPITTEL 3: TEORETSIK BAKTEPPE

3.1 Ungdomskriminalitet

Hva som kjennetegner kriminalitet blant ungdom er godt omhandlet i litteratur blant annet «Ungdom på ville veier» (Damsgaard og Kokkersvold, 2001) og «Karakteristika ved ungdomskriminalitet og unge lovovertridere» (Pape, 1997). Et av fellestrekkene i denne litteraturen er at forholdene som begås av ungdom opp til omtrent 20 år, ofte er å betegne som mindre alvorlige. «Ungdomstiden framstår som en «høysesong» for å begå kriminelle handlinger og for å etablere en livstil på kant med loven» (Pape, 1997, s. 13) Det vises til norsk og utenlandsk forskning som beskriver at det totale omfanget av selvrapporterte lovbrudd i befolkningen øker frem til et visst top-punkt i midten av tenårene, for deretter å avta gradvis (Gold & Reimer, 1975, Pedersen & Wichstrøm, 1995, Elliott 1983, Farrington 1983). Pape (s. 14) viser også til forskning (Stattin, 1994, Patterson & Yoerger 1993, Loeber & Leblac, 1990, Henggeler 1989) som har dokumentert at «en tidlig lovbruddsdebut gir en særlig ondartet prognose». Dette gjelder både for rusmiddelfeltet og kriminalitetsutvikling som begynner i det små.

Bildet blir nyansert og det vektlegges at for de aller fleste betyr ikke ungdomstidens lovbrudd utvikling mot en vedvarende kriminell livsstil. (Pape, 1997, s. 15) Atferden går ofte «over av seg selv» og handler mest av alt for noen om en markering med hvor en bryter med foreldrene og «å gjøre det klart og tydelig både for seg selv og ovenfor andre, at man ikke er liten, lydige og uskyldig lenger» (Pape, 1997, s. 15). Det hevdes videre at disse bagatellmessige forholdene også kan være viktige for utviklingen i tenårene, ved at det representerer en form for mestring eller skapende problemløsning og at handlingene mest av alt er et uttrykk for «alderstypisk nysgjerrighet, grensetesting eller spenningsøken» (Pape, s. 15 viser til Kaufman (1988)) Hvilke forhold dagens 15-åringer oftest gjør seg skyldige i vil bli redegjort for under punkt 5.1.

3.2 Den kriminelle lavalder

1.1.1990 ble den kriminelle lavalderen hevet fra 14 til 15 år. Syn på når et barn er å betegne som voksen problematiseres av Sturla Falck i hans bok «*Hvor lenge skal barn få «lov» til å være barn?»* (1994). Han skriver blant annet at svaret på dette «(...)er avhengig av hvem en spør, samfunnsform, kulturelt syn på barn og av den enkeltes unges modenhetsnivå» og videre «Noen er modne for alderen, noen er veslevoksne, mens andre er uhyre barnslige.

Foreldrene regner dem som store barn, og i alle fall ikke som voksne» (Falck, 1994, s. 7).

Blant annet Barnevernsloven (1992), Barneloven (1981) og Skadeerstatningsloven (1969) opererer med et syn om at man er barn til man er 18 år. Dette er også tiden da man anses for å være myndig og har muligheten til å ta førerkort for bil jf. Vegtrafikkloven (1965). Likevel er eksempelvis den seksuelle lavalder 16 år, samt at den kriminelle lavalder er 15 år jf. Straffeloven (1902). Spriket på når et barn sees på som modent nok til å ta egne reflekterte valg og få ytterligere ansvar varierer altså med flere år avhengig av de ulike rettsområdene.

Andenæs i «*Straffen som problem*» (1994, s. 11) spør «hva vil vi med staffen og hvordan kan vi moralsk forsvare å gjøre et medmenneske vondt?». Han besvarer dette med at straffen må ha et preventivt formål, herunder allmennpreventivt og individualpreventivt, ellers vil det kun være unyttig tilføyelse av lidelse.

Det allmennpreventive tankegodset bygger på at trusselen om straff skal påvirke menneskers tilbøyelighet til å begå kriminelle handlinger gjennom avskrekkelse, moraldanning og vanedanning. Falck skriver «skal i midlertidig lovgivning ha noen innvirkning på atferd, er det et minimumskrav at den må være kjent for dem den angår (..) Skal trusselen om «riset bak speilet» ha noen effekt, må du vite at det er der»...» (Falck, s. 27). Vår tolkning av dette er at dersom den kriminelle lavalder, og for så vidt alle straffetrusler, skal ha et preventivt formål og innvirkning på menneskers handlinger, må de minimum kjenne til og forstå trusselen og konsekvensen. Med bakgrunn av oppgavens begrensning blir ikke individualpreventive og allmennpreventive syn videre drøftet.

Tidligere undersøkelser om tema:

Et av argumentene mot hevingen av kriminelle lavalderen var at 14-åringer ville få et «frikort» til å begå kriminalitet straffefritt nok et år (Harald Ellefsen (H)). Falck ønsket å forske på om denne antagelsen var riktig og gjennomførte 18 måneder etter hevingen⁸ derfor en undersøkelse for å avdekke kunnskapen til ungdomsskoleelever rundt den kriminelle lavalderen. Resultatene var nedslående og viste i korte trekk at det var ytterst få som visste når den kriminelle lavalder inntraff (se Falck, 1994 s. 29-34). Han trakk videre konklusjonen at «kunnskap om hva den kriminelle lavalder er, har relativt liten plass i de unges bevissthet.» (Falck, 1994, s. 30) Tanken om dette «frikortet» var således et dårlig argument mot hevingen.

---

⁸ Undersøkelsen ble gjennomført høsten 1991.

3.3 Konsekvenser av kriminelle handlinger

Ved å begå kriminelle handlinger, ilegges straff i henhold til straffelovens bestemmelser. En viktig presisering i det videre er at det ikke er straffesanksjonene ungdom mest vanlig og realistisk blir sanksjonert med som blir avgjørende i denne studien, men de objektive og mulige. Med dette menes at selv om påtaleunntatelse⁹ er den mest vanlige reaksjonen på ungdommenes lovbrudd, er det de aktuelle konsekvensene som er *mulig å* idømme på forholdene vi ønsket å måle kunnskapsnivået mot.

Konsekvensene ble derfor inndelt i to hovedgrupper. Den første gruppen ble kalt «øyeblikkelige konsekvenser». Her menes konsekvenser som kan inntreffe rett etter ilegging av forelegg utferdiget av jurist eller dom avsagt av domstolen. De konkrete konsekvensene vi valgte å kalle «øyeblikkelige» var bot, prikk på rullebladet, samfunnstjeneste og fengsel jf. Straffeloven § 15 og Straffeprosessloven (1981) § 62 jf. Påtaleinstruksen (1985) § 2-1. Enkelte «særkonsekvenser» ble også tatt med under denne gruppen, herunder erstatningsansvar jf. Skadeerstatningsloven og utsettelse på førerkortet jf. Veitrafikkloven § 24 a.

Det var også ønskelig at ungdommen skulle nevne det vi valgte å kalle «senkonsekvenser», altså konsekvenser som inntreffer senere i livet. Vi definerte dette til konsekvenser som innebar at ens handlinger kunne få følger for eksempelvis fremtidig jobbmuligheter, fremtidig utdanningsmuligheter og kunne hindre innreise til enkelte land.

---

⁹ Se straffeprosessloven (1981) § 69.

KAPITTEL 4: FORFORSTÅELSE, RESULTAT OG ANALYSE:

Våre funn vil i det følgende bli presentert og belyst opp mot eksisterende litteratur og forskning. I dette kapittelet vil tabeller fremkomme med våre analyser og tolkninger av dataene.

4.1 Undersøkelse 1: Hvilke kriminelle forhold begår 15-åringene?

Forforståelse:

Da vi stilte oss dette spørsmålet var vi enige om at naskeri, skadeverk, narkotikabruk, kjøring uten gyldig førerkort og legemsfornærmelser trolig var de mest vanlige forholdene som ble begått av 15-åringene. Dette var basert på erfaring gjennom praksisåret og skolestudiet. I vår studietid hadde vi også gjort oss kjent med tallmateriale fra SSB (www.ssb.no) som stadfester dette.

Undersøkelsen:

Det var viktig å kartlegge de forholdene som var mest vanlig blant ungdom som var 15 år i gjerningsøyeblikket, da dette ville stå i forhold til alderen på senere respondenter. Derfor ble det utført segmenteringssøk i PAL-STRASAK¹⁰ med utdrag fra lovbrudd begått av 15 åringer fra 1.1.10. – 1.1.11. i Telemark og Vestfold.

Det første søket viste at «gjengangere»¹¹ stod for svært mye av kriminaliteten. Vi ønsket i midlertidig et bilde av hvilke lovbrudd som var mest vanlig for ungdom som ikke var å betegne som «gjengangere». Vi valgte derfor å fokusere på tilfellene hvor gjerningspersonen kun hadde begått ett forhold i perioden. Disse «engangskriminelle»¹² finner vi også igjen i «Trendrapport: Barne- og ungdomskriminaliteten i Oslo 2009». «Flertallet av ungdommene under 18 år som ble registrert for straffbare forhold i 2008 ble kun anmeldt for ett forhold (70,4 %). Kun et fåtall ungdommer registreres for mange straffbare forhold.»

Segmenteringssøket gav en oversikt hvor forholdene var oppsatt i statistikkgrupper som igjen speilet lovhjemmelen til straffebudet som vedkommende var anmeldt for å ha overtrådt. Noen av statistikkgruppene ble sammenslått, eksempelvis statistikkgruppen

---

¹⁰ Politiets statistikkprogram som henter data fra straffesaksregisteret.

¹¹ I denne oppgaven tolkes «gjengangere» personer som hadde begått mer enn ett straffbart forhold mellom 1.1.10 og 1.1.11.

¹² I denne oppgaven tolkes «engangskriminelle» personer som kun hadde begått ett straffbart forhold mellom 1.1.10 og 1.1.11.

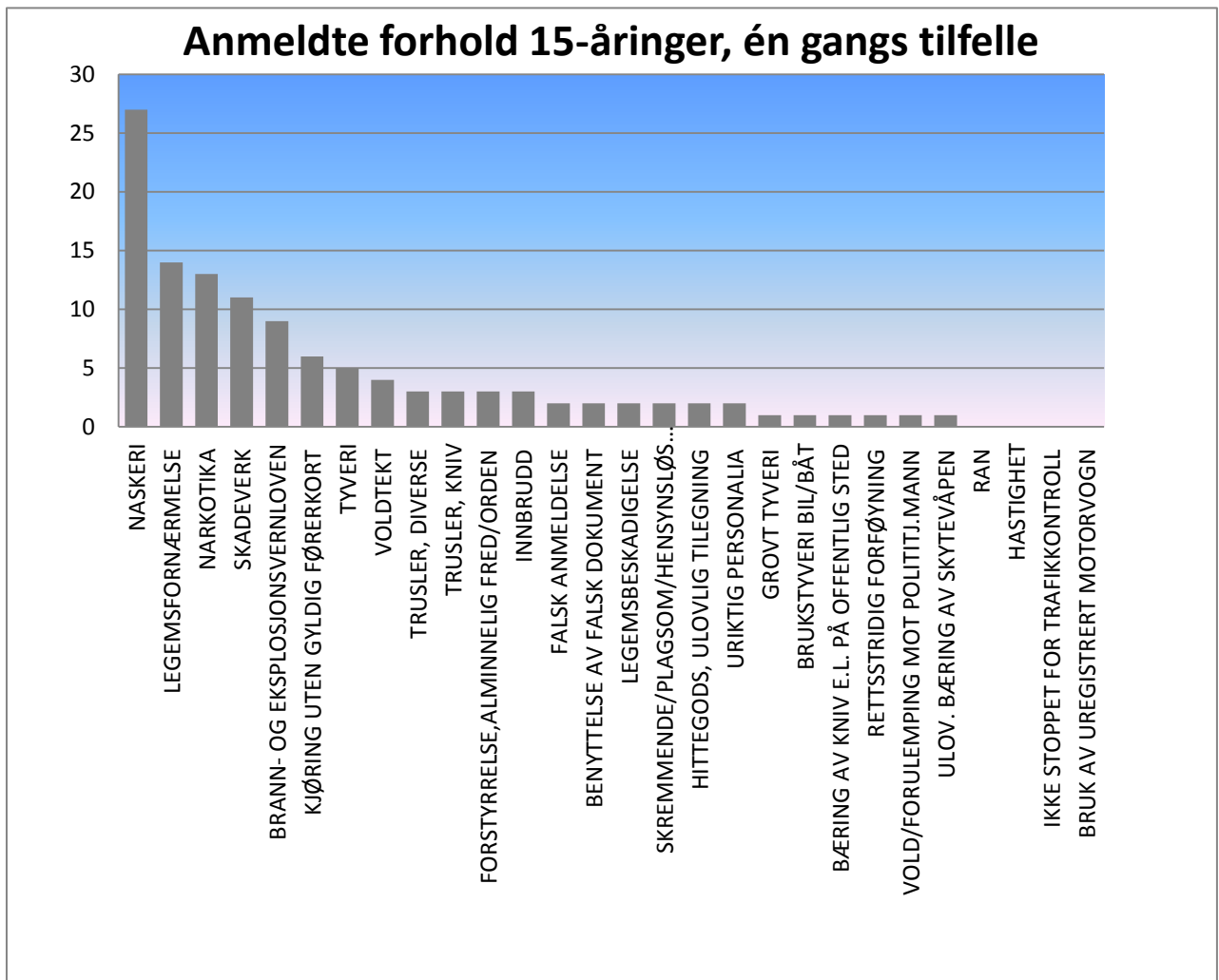

narkotika hvor både Straffeloven § 162, 1. ledd (kjøp, salg, oppbevaring med mer) og Legemiddeloven (1992) § 31,1. ledd (bruk og besittelse) ble medregnet under denne.

Totalt fant vi 137 unike forhold som tilfredstilte våre kriterier.

Statistikk og resultater:

Utdraget (se fig. 1 under) viste en klar oversikt over de mest vanlige forholdene som ble begått av 15-åringene herunder naskeri (Straffeloven § 391a), legemsfornærmelse (Straffeloven § 228), narkotikabruk og besittelse, kjøp, salg, oppbevaring med mer (Legemiddeloven § 31,1. ledd og Straffeloven § 162, 1. ledd), skadeverk (Straffeloven § 291), brudd på Brann -og eksplosjonsvernloven (2002) og kjøring uten gyldig førerkort (Veitrafikkloven § 24)

(Fig. 1: Utdrag PAL-STRASAK: Anmeldte forhold blant 15-åringer med kun ett forhold i perioden 01.01.10 - 01.01.11 for Vestfold og Telemark basert på statistikkgruppe – antall forhold, visualisert i stolpediagram. Totalt antall forhold = 137)

Videre behandling av data:

Vi valgte i det videre å forholde oss til statistikkgruppene som gjennom søket fremstod som de mest vanlige forholdene, med noen få endringer.

Etter samtale med jurister ved Politihøgskolen falt valget på og ikke å bruke statistikkgruppen «Brann -og eksplosjonsvernsloven». Juristene ved skolen¹³ mente at denne statistikkgruppen svært sjeldent ble brukt. Denne statistikkgruppen kan dekke handlinger som eksempelvis bruk av fyrverkeri, sprenging av postkasser og uaktsom ildspåsettelse. Dette er forhold som tidvis også blir brukt i konkurrans¹⁴ med eller anmeldt under betegnelsen skadeverk og av denne grunn ble denne derfor ikke behandlet spesielt.

Det ble også besluttet å ta med statistikkgruppen «trusler», men bakgrunn i det særlige fokus denne har fått i senere tid. I undersøkelsen «Ung i Tønsberg, 2011» (s. 148) ble elevene stilt spørsmål om de har blitt utsatt for «trusler om vold». Mellom 9 % og 20 % av ungdommene¹⁵ hadde opplevd dette en eller flere ganger, noe som må anses som høyt selv om dette ikke kommer like tydelig frem i statistikken over. Mørketallene¹⁶ er trolig her som i alle andre mindre alvorlige kriminelle handlinger store. Mørketallene minsker med alvorligheten i lovbruddet og øker motsatt ved mindre alvorlige lovbrudd. Dette støttes av SSB sin publikasjon om mørketall «Kriminalitet og rettsvesen 2009 – kapitel. 3: Kriminalitetens virkelighet». Det er også nærliggende å tro at mørketallene utgjør en jevn balanse mellom forholdene vi fant i undersøkelsen og vi ser derfor tallene som representative.

Utbredelsen av sosiale media, forum, mobiltelefon og mail blant ungdom har ført til en større fysisk distansering når det gjelder kommunikasjon mellom individene enn tidligere. Dette drøftes blant annet av Frønes i hans bok «Digital barndom» fra 1998.

Terskelen for å fremsette en trussel eksempelvis som et ledd i mobbing eller annen plagsom atferd, har trolig blitt lavere enn den tidligere var, hvor truslene ble fremsatt direkte overfor personen. Dette støttes også av rapporten Ung i Tønsberg 2011; «Når vi sammenligner spørsmålene om det *hender at du selv er med på plaging, trusler eller utfrysning av andre unge på skolen eller i fritida og blir du selv utsatt for dette*, med spørsmålene om digital mobbing, tenderer tallene til at det er flere av ungdommene som mobber og blir mobbet digitalt» (s. 111).

---

¹³ Politihøgskolen 2013

¹⁴ I strafferetten blir ordet brukt om flere forbrytelser begått av samme person. Man skjeller her mellom realkonkurrens og idealkonkurrens, men reglene om straffutmålingen er de samme (straffeloven av 1902 §§ 62 og 63). (Store Norske Leksikon – www.snl.no)

¹⁵ Ved ulike skoler i Tønsberg

¹⁶ Mørketall er det tallmessige uttrykket for forholdet mellom uoppdaget og oppdaget forekomst av et uønsket fenomen (Store Norske Leksikon – www.snl.no)

Oppsummering av resultater:

Gjennom våre undersøkelser ble mye av vår forforståelse bekreftet. Vi så derfor statistikkgruppene naskeri, legemsfornærmelser, narkotika, skadeverk, kjøring uten gyldig førerkort og trusler som de mest vanlige forholdene som ble begått av ungdom som er 15 år i gjerningsøyeblikket. Det kan derfor påstås at disse forholdene er høyst aktuelle for ungdom å inneha kunnskap om.

4.2 Undersøkelse 2 - Kjenner ungdom den kriminelle lavalder?

Forforståelse:

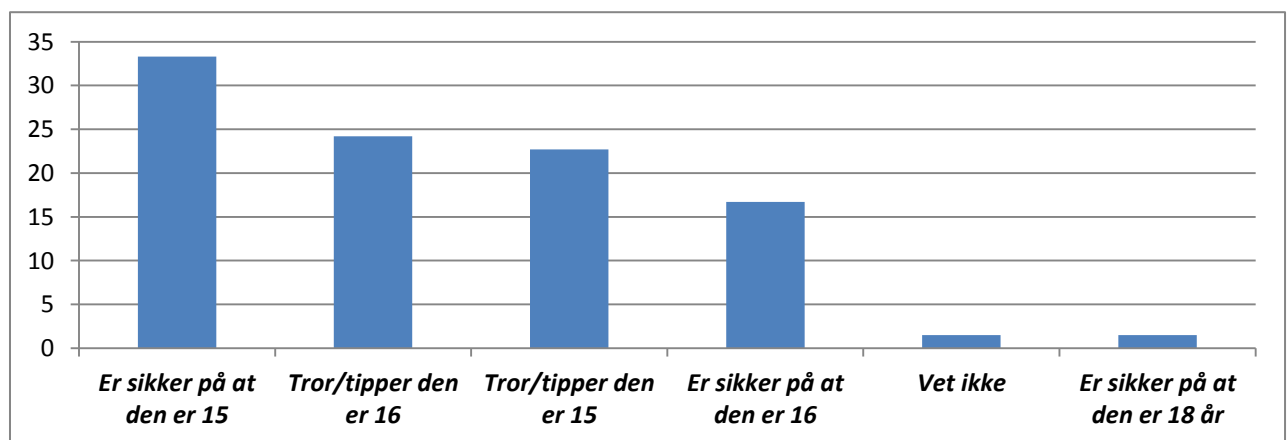
Vi gikk ut i fra at de fleste unge var sikre på at den kriminelle lavalder var 15 år med bakgrunn i at dette har vært gjeldene siden lovendringen i 1990.

Undersøkelsen:

Da det allerede forelå forskning på temaet ønsket vi å gjennomføre deler av den tidligere undersøkelsen på nytt nå over 20 år etter lovendringen. Enkelte av de samme spørsmålene og valgmulighetene som Falck stilte i sin undersøkelse ble stilt på nytt.

Statistikk og resultater:

Våre resultater viser at det er stor usikkerhet med hensyn til når den kriminelle lavalder inntreffer (se fig. 2). Omtrent 33 % av ungdommene er sikre på at den kriminelle lavalder er 15 år. Det er omtrent like mange som tror eller tipper at den kriminelle lavalderen er 15 år som 16 år, henholdsvis 23 % og 24 %. Videre er omtrent 17 % sikre på at den kriminelle lavalderen er 16 år og 1 % som er sikker på at den er 18 år. 1 % vet ikke når den inntreffer.

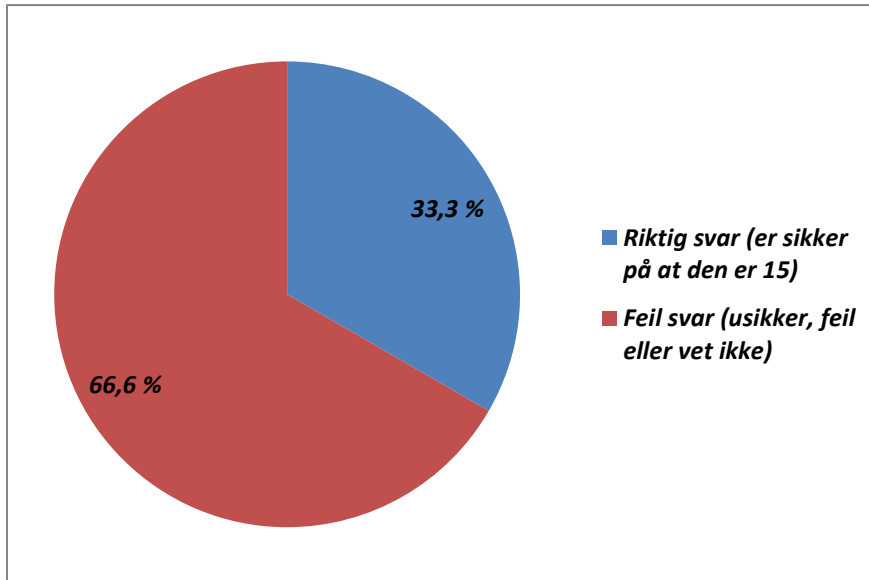

(Fig. 2: Resultat: Oversikt over antall som har svart de er sikker, tror/tipper eller ikke vet når den kriminelle lavalder inntreffer -antall svar, oppgitt i prosent, visualisert stolpediagram.

Antall respondenter= 65)

Videre, dersom vi konsekvent deler inn i de som er sikre på rett svar og de som er usikre eller tar feil, ser vi at kun 1 av 3 (33 %) er sikre på at den kriminelle lavalder er 15 år.

De resterende (67 %) krysset av for at de «trodde/tippet» at den er 15 år, (altså riktig, men usikre, herunder «tror/tipper») eller trodde/tippet/var sikre på at den var 16 år eller 18 år (se fig. 3 under).

(Fig. 3: Resultat: Oversikt over antall som var sikker på rett svar og usikre/hadde feil svar eller ikke vet – antall svar, prosentvist fordelt, visualisert i kakediagram. Antall respondenter= 65)

Oppsummering av resultater:

Da resultatene forelå stod disse i misforhold til vår forforståelse. Sikker kunnskap om når den kriminelle lavalder inntreffer er lavere og kun omtrent 1/3 er helt sikre på riktig svar.

Den kriminelle lavalder må, uavhengig av syn på når den bør inntreffe, kunne betegnes som viktig informasjon, spesielt for 15-åringene. Slik kunnskap forelå altså i svært liten grad og synes objektivt sett å kunne være problematisk for deres mulighet til og forstå alvoret i hva dette innebærer for den enkelte.

Falck skriver at «utgangspunktet for å spørre om den kriminelle lavalderen var en antatt sammenheng mellom kunnskap og handling.» (Falck, 1994, s. 32). Han mener at barn neppe er så rasjonelle at de kun handler ut fra kunnskap under vurderingen om å begå en straffbar handling. Likevel ser han betydningen av at ungdom som *vet* at de er over den kriminelle lavalderen i alle fall har muligheten til å ta hensyn til dette i motsetning til de som mangler kunnskapen. Dette ser vi som et viktig poeng uavhengig av hvor mye den enkelte velger å vektlegge dette i en samlet vurdering av å handle mot lovgivning eller ikke.

4.3 Undersøkelse 3 - Hvilke konsekvenser av kriminelle handlinger kjenner 15-åringer til?

Forforståelse:

Vi så for oss at ungdommene ville kjenne til flere av konsekvensene som oppstår dersom man begår en kriminell handling. Videre hadde vi en tanke om at begrepet «bot» og «fengsel» ville være kjent da dette er mye brukt i media når slikt stoff dekkes.

Undersøkelsen/behandling av data:

Undersøkelsen ble gjennomført gjennom et åpent spørreskjema (se metodekapittelet og vedlagt spørreskjema) hvor det gjennomgående var mulighet til å gi henholdsvis 7 eller 8 riktige svar på hvert av spørsmålene.

Vi ønsket, som nevnt over, å kartlegge både «øyeblikkelige konsekvenser» og «senkonsekvenser» ved å begå lovbrudd og la derfor uttrykkelig vekt på dette i spørreskjema ved å skrive: «Hva kan være konsekvensene nå og senere i livet dersom du blir tatt for å naske, bruke narkotika, begå skadeverk, true noen, bruke vold mot noen eller kjøre uten gyldig førerkort.» Spørsmålene var formulert slik at de appellerte til ungdommen med hensyn til språk jf. metodekapittelet. Det ble gitt eksempler innenfor hver statistikkgruppe eksempelvis: «Med «trusler» menes å true noen ved og for eksempel si at du skal skade, «banke» eller «drepe» noen for å skremme dem. Trusler kan bli skrevet for eksempel på facebook, chatting, SMS eller sagt direkte til noen ansikt til ansikt». (For resten av eksemplene, se vedlegg 2: Spørreskjemaet)

På alle spørsmålene var det et mål at elevene skulle nevne alle konsekvensene under «øyeblikkelige konsekvenser» og «senkonsekvenser» som nevnt over, under punkt. 4.3.

Dataene fra undersøkelsen ble analysert gjennom ulike metoder for å kartlegge kunnskapsnivået i henhold til problemstillingen.

Gjennom den første analysen ble spørreskjemaene «rettet» som en prøve (se «*prøverettings-metoden*» under) ved at det ble gitt ett poeng for hvert riktig svar avgrenset innenfor hver av statistikkgruppene. Dette for å synliggjøre ungdommenes kunnskapsnivå om konsekvenser ved å begå det enkelte lovbrudd. Det ble gitt ett poeng per nevnte mulige konsekvens av å begå lovbruddet. Eksempelvis ble det gitt ett poeng dersom en ungdom nevnte «bot» som konsekvens ved å begå naskeri og to poeng dersom ungdommen nevnte «bot» og «kan gå ut over fremtidig jobb». Under statistikkgruppen naskeri, skadeverk og

kjøring uten gyldig førerkort var det tillegg til de øvrige konsekvenser mulig å få poeng for en nevnt «særkonsekvens» og her går derfor poengskalaen til 8 poeng (se punkt 3.3 over).

Videre ble alle ungdommens svar (nevnte konsekvenser), uavhengig av spørsmål, talt opp for å kartlegge hvordan hyppigheten av de enkelte svar forekom i undersøkelsen (se «konsekvenser nevnt hyppigst – metoden» under).

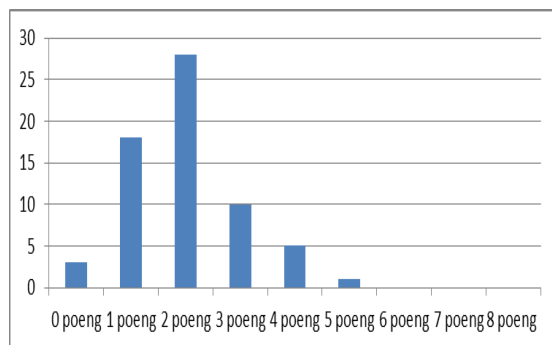
Til slutt ble dataene tolket for å få en forståelse om det var forskjell på ungdommens kunnskap om «senkonsekvenser» og «øyeblikkelige konsekvenser». (Se ««Senkonsekvenser» mot «øyeblikkelige konsekvenser»- metoden» under). Her ble alle nevnte konsekvenser uavhengig av statistikkgruppe talt opp og fordelt inn i disse to gruppene som nevnt i punkt 4.3.

Statistikk og resultater:

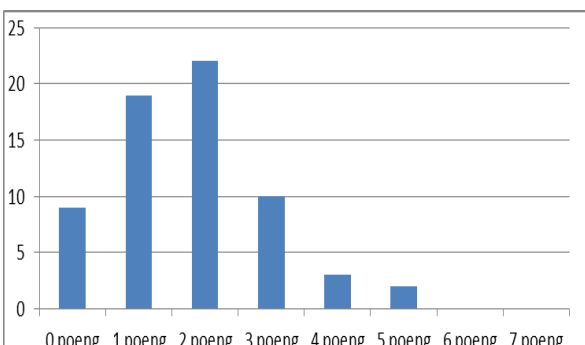
«Prøveretting-metoden»:

Undesøkelsen viser at elevenes kunnskapsnivå om de ulike statistikkgruppene i hovedsak ikke skiller seg betydelig fra hverandre (se fig. 4-9 under). Det kan sees en svak tendens til at ungdom kan nevne flere mulige konsekvenser knyttet til naskeri og bruk av narkotika enn de andre statistikkgruppene. For vold og trusler er tallene høyest for de som ikke kan nevne noen eller kun en konsekvens(er) og som peker på mindre kunnskap om disse statistikkgruppene.

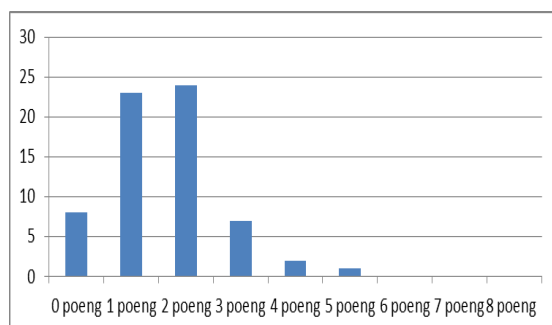
Naskeri:

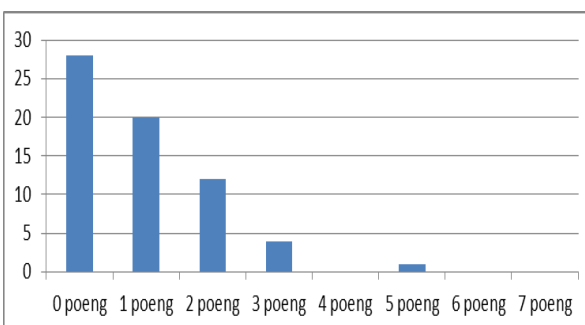
Bruk av narkotika:

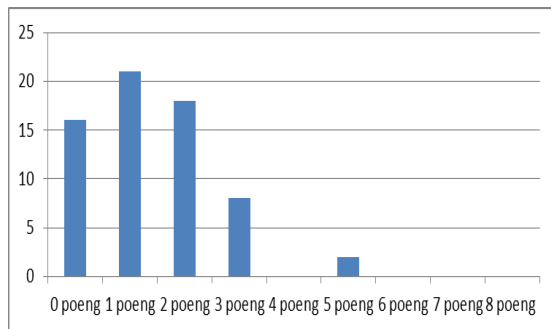
Skadeverk:

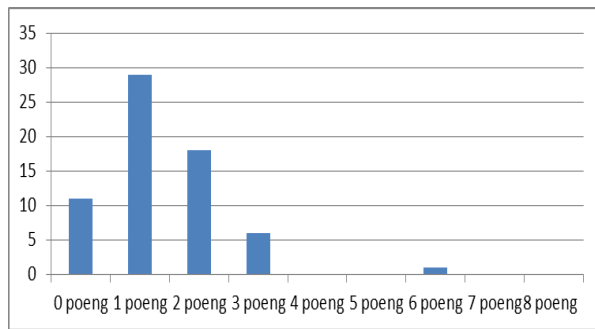
Trusler:

Vold:

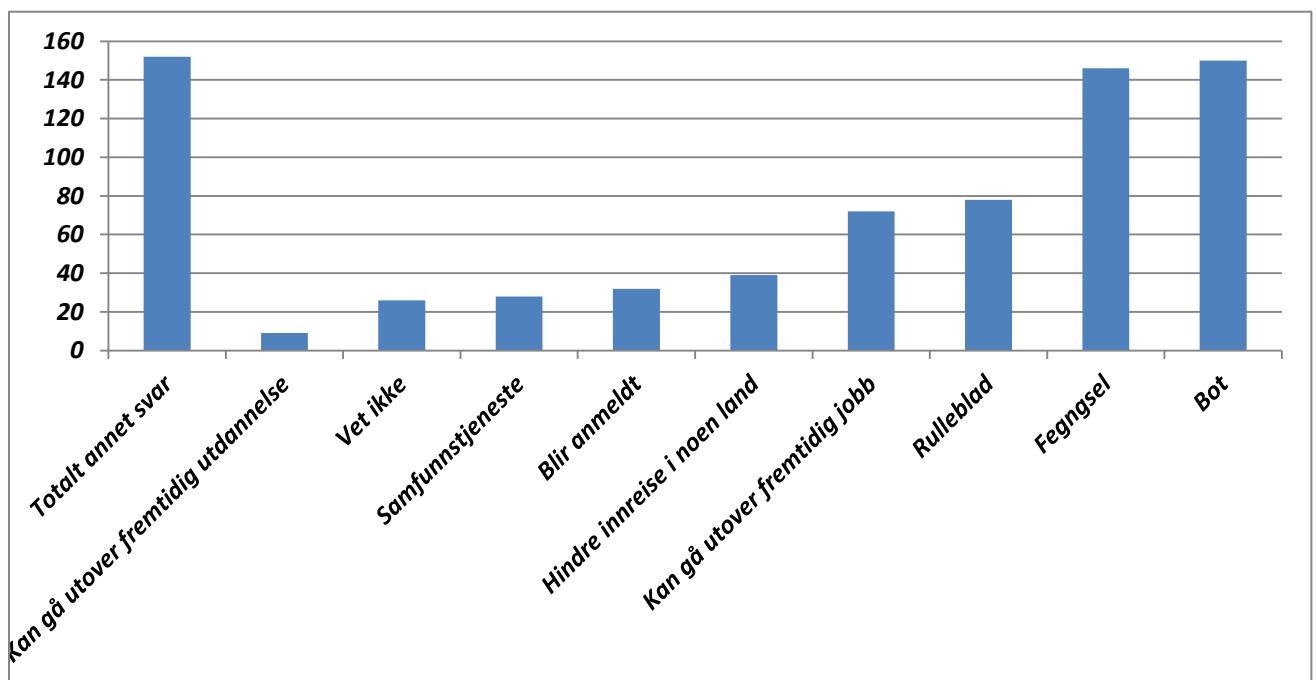
Kjøring uten gyldig førerkort:

(Fig. 4-9: Resultat: *Oversikt over antall riktig svar i poeng (1 poeng = 1 nevnt konsekvens) – antall svar, visualisert i stolpediagram. Antall respondenter= 65*)

«Konsekvenser nevnt hyppigst – metoden»:

Undersøkelsen viser at svarene som fremkommer hyppigst er «fengsel» og «bot», mens «kan gå ut over fremtidig utdanning» er nevnt færrest ganger (se fig. 11). Stolpen «totalt antall svar»¹⁷ er bemerkelsesverdig høy. Her ble nevnt blant annet «husarrest», «at man blir utstøtt fra samfunnet» eller «angrer på det man har gjort». Dette kan også sees på som konsekvenser, men faller utenfor denne oppgaven.

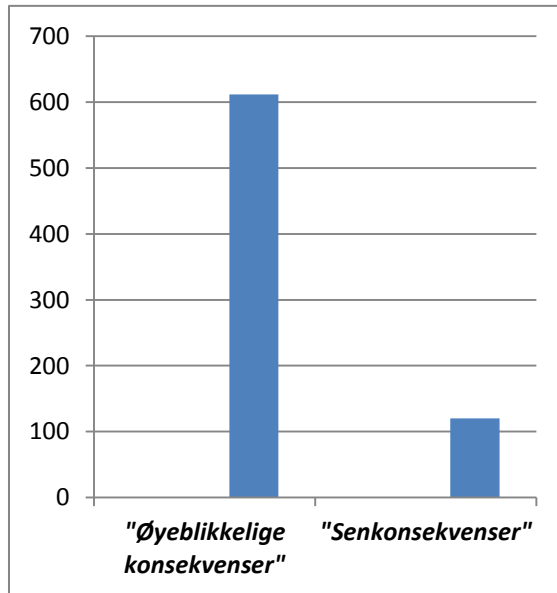

(Fig. 11: Resultat: *Oversikt over antall svar (1 svar = 1 konsekvens) gitt gjennom alle spørsmålene uavhengig av statistikkgruppen - antall svar, visualisert i stolpediagram. Totalt antall svar = 732*)

¹⁷ Under stolpen «totalt annet svar» er alle svar som var uten relevans for undersøkelsen.

«Senkonsekvenser» mot «øyeblikkelige konsekvenser - metoden»

Undersøkelsen viste at 85 % av svarene til ungdommene gikk under det vi valgte å betegne som «øyeblikkelige konsekvenser» (se fig. 12). Av alle samlede svar var bare 15 % av nevnte konsekvenser knyttet opp mot «senkonsekvenser».

(Fig. 12: Resultat: Oversikt over antall svar (1 svar = 1 konsekvens), delt opp innenfor «øyeblikkelige konsekvenser» og «senkonsekvenser – antall svar, visualisert i stolpediagram. Totalt antall svar = 732)

Oppsummering av resultater:

Resultatene var mer nedslående enn vår forforståelse. Det ser ut til at kunnskapen om konsekvenser ved lovbrudd er gjennomgående svak og de aller fleste nevner kun to konsekvenser. Dette til tross for at det er langt flere mulige konsekvenser innenfor hver statistikkgruppe.

Hyppest nevnt av konsekvensene er «fengsel» og «bot». Den konsekvensen som nevnes færrest ganger av ungdommene er konsekvensen om at lovbruddet kan «gå utover fremtidig utdanning». Til dette henviser vi særlig til kapittel 6 under.

Da resultatene ble delt opp i «senkonsekvenser» og «øyeblikkelige konsekvenser» blir totalbildet tydeligere. Bare 15 % av de spurte nevnte «senkonsekvenser» med betydning for senere jobb, utdanning eller reise. Det kan tyde på at ungdommer i hovedsak er opptatt av det som skjer og kan få følger «her og nå» og i langt mindre grad senere i livet.

Vi vil påpeke at resultatene mulig kunne vært tolket ytterligere ved hjelp av flere metoder, men dette fremstod som uhensiktsmessig sett hen til oppgavens begrensning.

KAPITTEL 5: FOREBYGGENDE ASPEKTER

En ungdom som blir straffet er sårbar. Sårbar for avviker-stempelet som igjen kan føre til at en selv går inn i rollen som avviker. Hauge (2007, s. 103) beskriver hvordan man gjennom stigmatiseringsprosessen defineres som avviker av samfunnet, og påvirkningskraften av dette kan føre til at man opplever seg selv som avviker, med resultat av å gå inn i avvikerrollen. Virkningen kan bli skjebnesvanger for å velge en vei tidlig i livet som fører ut av det samfunnet aksepterer og gjentatte lovbrudd kan bli en realitet.

«Ikke minst blant barn og unge finner vi eksempler på mangelfull refleksjon over konsekvensene av ens handlinger. Det er ingen overdrivelse å si at bevisstgjøring om konsekvenser er en av de viktigste delene av moralsk oppdragelse» (Syse, 2006, s. 73).

I Norge blir man innrullert i skolesystemet fra man er 6 år. Derfra har de fleste 10 år med grunnskole og ytterligere 3 år på videregående skole, før et eventuelt høyskolestudieløp. Gjennom skolen skjer læring av språk, skrift, egenskaper og fagkunnskap. Like viktig er sosialiseringen og samhandlingen med både andre elever og de voksne.

Skolens primære oppgave er faglig opplæring. Barn og unge tilbringer mye tid på skolen, og det er vektlagt i Kunnskapsløftet at skolen også skal bidra til elevenes personlige utvikling av sosial og kulturell kompetanse.

Skolen blir således i tillegg en naturlig arena for grunnleggende kriminalitetsforebyggende arbeid. (*Politiets handlingsplan for kriminalitetsforebygging «Gode krefter»*, 2009 s. 17)

Dette sitatet tolkes som en forståelse av skolen som et naturlig sted hvor barn og unge blir kjent med de relevante temaer og opplysninger som er omfattet av de norske lover.

Ved start på ungdomskolen¹⁸ vil man etter hvert nærme seg fasen hvor man blir ansett som voksen og lovbrudd som blir begått fra 15 år vil være straffesanksjoner fra det offentlige.

Gjennom resultatene over ser vi at undervisning, herunder primærforebygging¹⁹, er nødvendig. Naturligvis vil det være uaktuelt å gå i dybden på jussen, men tanken er derimot et gjennomgående fag på ungdomskolen hvor mer generell lov og rett er tema. Antall timer og hvordan undervisningen tar form vil ligge godt over vår kompetanse å planlegge. Fra egen erfaring vet vi at arbeidsformer som gruppearbeid, innleveringer og prøver bidrar til læring og

---

¹⁸ 14 år.

¹⁹ «Primærforebygging» er forebyggende arbeid som er «rettet mot alle» eksempelvis møte på skolen, undervisning, informasjon og holdningskampanjer (Børstad 1995). Et viktig poeng her er å oppsøke skoler for å alminneliggjøre seg, slik at barn og unge får oppleve politiet også utenom konfliktsituasjoner.

refleksjon.

Elisabeth Myhrer Lie (2011, s. 97) kritiserer primærforebygging i ungdomsskolen og peker blant annet på at ressursene som blir rettet mot «alle ungdommene» for å forebygge kriminalitet ikke er forholdsmessig da de aller fleste aldri kommer til å begå kriminelle handlinger. Det vises for det meste til evalueringer av undervisning i skolen på rusmiddelfeltet (Lindstrøm 1999, Nordahl 2006). Vi spør oss om denne påstanden kan ha sammenheng med det velkjente tema at det er svært vanskelig å måle effekten av forebygging? Dette drøftes også Marit Egge (med fler) i artikkel i Norsk Politi nr. 4. 2007.

Det følger av Politiinstruksen (1990) § 2-1 at «I ethvert tilfelle gjør politiet best nytte for seg hvis det på forhånd lykkes i å forebygge eller avverge lovbrudd eller ordensforstyrrelser.» Videre er § 15-1 klar på at «Politiet skal samarbeide med andre offentlige myndigheter og organisasjoner når deres oppgaver berører politiets virkefelt (...) Særlig påligger det politiet å innlede et nært samarbeid med skole- og sosialmyndighetene...»

I arbeidet blant barn og unge er det viktig at politiet har god kontakt med skolene i distriktet. Det bør etableres gode kommunikasjonskanaler med skoleledelsen og avklares hva et samarbeid kan innebære (...) En annen viktig funksjon for politiet er å gi råd og veiledning slik at skolens ledelse selv kan forebygge negativ utvikling. (*Politiets handlingsplan for kriminalitetsforebygging «Gode krefter»* 2009, s. 19)

Line Wiktoría Engh skriver i sin hovedoppgave i Sosiologi 1995 «Bedre føre var - En kvalitativ studie av ungdom, politi og forebygging» om forebygging i skolen. Engh beskriver under avsnittet «fra bagatell til helvete» (s.57) hvordan flere forebyggere²⁰ i politiet ser det som viktig å reagere sterkt på kriminelle handlinger av bagatellmessig art da disse kan kjennetegne en start på en kriminell karriere. «Det er veldig sjelden at folk starter med et innbrudd uten at de har gjort noe mindre før. Så det er kanskje viktig å ta tak i slike egentlige bagateller, for den ungdommen det gjelder kan det være viktig» (Informant, forebyggende arbeider, Engh, 1994, s. 57) Tanken her kan være at det som viser seg som epleklang i barndommen, fører til nasking i ungdomsårene og etter hvert tyverier. Dette er interessant i forhold til konsekvensenkningen. Dersom konsekvensene er ukjente og man derfor på et tidlig tidspunkt velger å begå en bagatellmessig kriminell handling, vil dette kanskje føre til en viss oppmykning av holdningene til kriminalitet. Det er ikke søkt å trekke konklusjonen at gjennom tiden vil slike holdninger gradvis bli mer tydeligere før man etter hvert kan finne

---

²⁰ Forebyggere er en samlebetegnelse for ansatte i politiet med særlig fokus på ungdomskriminalitet og forebygging av denne.

aksept for å begå mer alvorligere handlinger.

Ungdom er i en fase da mye handler om å opptre i grupper, gjøre som den andre gjør og «følge strømmen» (Damsgaard og Kokkersvold, 2001). Det finnes omfattende studier på gruppedynamikk og her kan et viktig poeng være hvordan personer i en gruppe, for eksempel ungdomsgjeng, velger å handle mer ekstremt enn de ville gjort dersom man handlet alene (Teigen, K.H, 1997 s. 64). Disse studiene er ofte rettet mot beslutningstaking, men det er ikke unaturlig å koble dette til en ungdoms valg om «å bli med på å naske» dersom dette er gjengens beslutning. Påvirkningskraften fra andre må også, basert på tanken om gruppetenking, kunne virke i positiv retning. Dersom alle de som aldri blir lovbrutere, avstår fra slike handlinger og kjenner til konsekvensene må en smitteeffekt kunne sies å oppstå. Det er ikke umulig at dersom ungdom blir påmint en konsekvens som er mer «allment kjent» og lite ønskelig fra flere hold, inklusive venner, vil dette skape større sperrer for å begå handlingen.

Engh poengterer i sin avhandling at ungdom ikke så lett lar seg skremme med tanken på konsekvenser dersom de begår lovbrudd. De vet at konsekvensene ved mindre alvorlige lovbrudd ikke er store (Engh, 1994, s. 58). For noen er det kanskje ikke så tyngende dersom de blir ilagt en «bot» da ungdommen eksempelvis kommer fra en velstående familie hvor foreldrene betaler. Derimot er kanskje tanken en annen dersom dette går utover senere jobb, utdanning eller USA-reisen? Alle konsekvensene vi har nevnt kan være svært tunge å bære dersom disse blir nøyere gjennomgått. Ser man på en «bot» er dette objektivt sett en pengesum som skal innbetales til staten. Det er sannsynlig at en ungdom på langt nær har en fullgod forståelse for hva dette innebærer. Konsekvensene må settes i et større og billedlig perspektiv for å være noe ungdommen kan forholde seg til og forstå. Eksempelvis kan dette være å forklare ungdommen at boten har samme sum som en ny PC, mat for familien i en måned, ukelønn i et år eller lignende.

Et annet aspekt er at fler og fler jobber og utdanningsfelt krever plettfri vandel. Det er nok kjent blant ungdommen at politijobb nærmest er utelukket dersom man har prikk på rullebladet. I power-point²¹-presentasjonen som er utarbeidet ved Manglerud Politistasjon laget av politioverbetjent Øvrum, og fremvises i bekymringsamtalen²², er bildet på dette et ganske annet. Listen over yrkene som krever politiattest er blant annet advokatbevilgning, brannvesen, drosjesjåfører, forsvaret, hotell og restaurant, inkasso, megler, psykolog,

---

²¹ Power-point er dataprogram som brukes til å presentere tekst, bilder og video for en forsamling.

²² Samtale som gjennomføres med ungdom under 18 år med blick på å forebygge (ytterligere) kriminalitet jf. Politiloven § 13.

tannlege, politi, fengselsvesen, ansatte i vakselskaper, låsesmed, lufthavns arbeidere samt omtrent 25 andre yrker. Det er ikke her nevnt at et hvert mindre alvorlig lovbrudd begått i tidlig ungdomsalder vil ekskludere fra alle disse, men de *kan* bli vektlagt ved en tilsetting eller søknad og dette bør være mer en viktig nok for ungdom å kjenne til. Likeså er Øvrum tydelig på at også andre yrker kan kreve politiattest eksempelvis blomsterleveranse til Stortinget, elektrikerjobb på politistasjon med mer.

Når det gjelder utreise til andre land er det kjent at USA har en streng visumpolitikk. Mindre kjent er det kanskje at dette også gjelder Australia, Sør-Afrika, Vietnam og Sør Amerika hvor det i flere av disse landene er like populært å studere og feriere som USA.

Ved bekymringsamtalen jf. politiloven § 13,4. ledd blir konsekvensene omhandlet i oppgaven gjennomgått. Vilåårene for å gjennomføre en bekymringsamtale er dersom det er grunn til å tro at en under 15 år har begått en straffbar handling eller dersom en under 18 år har begått en straffbar handling og at samtalen egner seg for å forebygge ytterligere lovbrudd. Dette betyr altså at en ungdom som har begått en kriminell handling og er over kriminell lavalder først må ha begått eller mistenkes for en kriminell handling før en eventuell bekymringsamtale finner sted. Vi spør oss om dette kanskje er noe sent? Selv om samtalen da har til hensikt å forebygge ytterligere lovbrudd spør vi oss videre om konsekvensene først skal bli tydeliggjort *etter* at de er overtrådt? Her må svaret være nei, som også støtter vårt poeng om at økt grad av forebygging med vekt på konsekvenstenkning må ut til alle, herunder ytterligere grad av primårforebygging i skolen.

KAPITELL 6: AVSLUTNING

Som vi har sett og belyst gjennom våre undersøkelser er det mye som tyder på at ungdommer, dessverre, innehar lite kunnskap om den kriminelle lavalder og konsekvenser av å begå kriminalitet.

Det store bildet viser at «senkonsekvensene» utmerker seg spesielt og det er her kunnskapen særlig er mangelfull. Dersom man senere i livet eksempelvis vil nektes adgang til visse utdannelse eller yrker vil nok dette for noen respondenter fremstå som den klart mest inngripende konsekvensen i så måte. Vi ser derfor hensiktsmessigheten og behovet for at man særlig bør vektlegge opplysning rundt disse «senkonsekvensene» i opplæring, men for å lære må noen lære bort. Skolen bærer her en nøkkelrolle og skal fremme og legge forholdene til rette for utdanning jf. Kunnskapsløftet²³. Det bør være i skolens interesse at flest mulig elever vil ha mulighet for den utdannelsen og arbeidet de måtte ønske videre.

Vi vil også fremheve det overraskende resultatet om ungdommens kunnskap om den kriminelle lavalder. Bare en tredjedel av respondentene kunne med sikkerhet si at den kriminelle lavalder er 15 år. Det er sannsynlig å tenke at kunnskap om dette kunne innvirke på enkelte til avstå fra kriminelle handlinger.

Kunnskap om konsekvenser for de vanligste lovbrudd som blir begått av 15-åringene bør ligge vesentlig høyere dersom straffen skal ha den allmennpreventive virkningen den er ment å ha. En kan hevde at ungdom i liten grad tenker over konsekvenser når de velger å begå lovbrudd og som tidligere nevnt kan ikke kunnskap alene bli sett på som avgjørende for valget om å begå en kriminell handling. En slik tankegang ville tillegge ungdommen alt for høy grad av rasjonalitet. Ungdomskriminalitet er ofte preget av spenning, opplevelse, selvhevdelse eller som en følge av hva «de andre gjør» (Falck, 1994 s. 31). Likevel er vår mening at det neppe kan utelukkes at viten om konsekvenser vil spille inn i en samlet vurdering og bidra til nødvendig refleksjon når man står overfor et handlingsvalg.

For å illustrere vårt kanskje viktigste hovedpoeng vil vi bruke det kjente ordtaket «kunnskap er makt». Dersom en ungdom, som står overfor et valg om å begå eller ikke begå en handling, og enten direkte eller indirekte reflekterer over mulige konsekvenser, vil da kunnskap hjelpe han? Svaret på dette må være ubetinget «ja». Dersom en ungdoms overgang til strafferettslig tilregnelighet blir markert på en mer tydelig måte, eksempelvis med undervisning, vil han i det minste vite at han kan bli straffet og hva dette innebærer. For noen

---

²³ Reform i grunnskolen og videregående opplæring vedtatt av Stortinget i juni 2004.

er frykten om en bot det som kan hindre et naskeri. For en annen er kanskje tanken om samfunnsstraff, utdanningsmål, yrkesvalg eller og ikke kunne få bli med på USA turen til sommeren det verste. Uansett er det viktig at ungdommen får informasjon og blir bevisstgjort på disse mulige konsekvensene.

Å unngå en kriminell handling vil alltid være politiets viktigste oppgave, men kanskje også den vanskeligste. De aller fleste ungdommer i dag er lovlydige og vil aldri begå lovbrudd, men forskning og litteratur (Hauge, 1980) har likevel vist at også mange i ungdomstiden utforsker og tar valg som kanskje kunne vært unngått basert på bedre viten. Kan man ved hjelp av informasjon og undervisning kunne forhindre slike hendelser vil det utvilsomt være verdt det.

Vår tanke er simpelthen å *øke muligheten* til stanse denne ene, denne første overtredelsen og hjelpe til for å ta et reflektert valg. Dette ser vi at skolen best kan gjøre ved å tilføre nyttig kunnskap til hjelp i beslutningsgrunnlaget.

LITTERATURLISTE:

Andenæs, Johs. (1994) «*Straffen som problem*». Halden/Falun: Exil Forlag A/S.

Auglend, Ragnar I., Mæland, Henry John og Røsandhaug, Knut (2004) «*Politirett*» (2.utg.) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag – Gyldendal Akademisk.

Barnelova (1981) *Lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr. 7.*

Hentet 6. mai 2013 fra <http://www.lovdata.no/all/nl-19810408-007.html>

Barnevernloven (1992) *Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100.*

Hentet 6. mai 2013 fra <http://www.lovdata.no/all/nl-19920717-100.html>

Brann- og eksplosjonsvernloven (2002) *Lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver av 14. juni 1990 nr. 20.*

Hentet 6. mai 2013 fra <http://www.lovdata.no/all/nl-20020614-020.html>

Damsgaard og Kokkersvold (2001) «*Ungdom på ville veier - Skoleerfaringer og kriminalitet*» Oslo: Unipub

Egge Marit (2004) «*Forsøk med ungdomskontakter - en alternativ reaksjonsform rettet mot unge lovbrøyttere*» Oslo: Politihøgskolen, PHS Forskning, Lobo Media.

Engh, Line Wiktorina (1995) «*Bedre føre var - En kvalitativ studie av ungdom, politi og forebygging*» Hovedoppgave i sosiologi, Institutt for sosiologi. Universitetet i Oslo

Falck, Sturla (1994) «*Hvor lenge skal barn få «lov» til å være barn?» - Konsekvenser av hevingen av den kriminelle lavalderen.* Oslo: Barnevernets Utviklingscenter

Frønes, Ivar (1998) «*Digital barndom*». Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Grønmo, Sigmund (2010) «*Samfunnsvitenskapelige metoder*». Bergen: Fagbokforlaget

Hauge, Ragnar (1980). «*Kriminalitet som ungdomsfenomen*». Oslo: Universitetsforlaget

Hauge, Ragnar. (2007). «Stempling og stigmatisering». I:L. Finstad & C, Høigård (Red.), Kriminologi (4.utg). Oslo: Pax

Justis- og politidepartementet (2002) «*Strategiplan for forebyggende politiarbeid 2002-2005*». Oslo: Møllergård. Hentet 6. mai 2013 fra:
https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_377.pdf

Justis- og politidepartementet (2009) «*Gode krefter – kriminalitetsforebyggende handlingsplan*». Oslo: Justis og politidepartementet. Hentet 6. mai 2013 fra:
<http://www.regjeringen.no/upload/JD/Handlingsplan%20kriminalitetsforebygging.pdf>

Legemiddeloven (1992) *Lov om legemidler m.v. av 4. desember 1992 nr. 132*.
Hentet 6. mai 2013 fra <http://www.lovdata.no/all/nl-19921204-132.html>

Lie, Myhre Elisabeth (2011) «*I forkant – Kriminalitetsforebyggende politiarbeid*». Oslo: Gyldendal Norsk Forlag – Gyldendal Akademisk.

Nordahl, T., Gravrok, Ø., Knudsmoen, H., Larsen, T, M.B & Rørnes, K. (2006).
«*Forebyggende innsatser i skolen: rapport fra forskergrupper oppnevnt av Utdanningsdirektoratet og Sosial -og helsedirektoratet om problematferd, rusforebyggende arbeid, læreren som leder og implementeringsstrategier.*»
Oslo: Sosial - og helsedirektoratet Utdanningsdirektoratet.
Hentet 6.mai 2013 fra: <http://evalueringsportalen.no/evaluering/forebyggende-innsatser-i-skolen-rapport-fra-forskergrupper-oppnevnt-av-utdanningsdirektoratet-og-sosial-og-helsedirektoratet-om-problematferd%252C-rusforebyggende-arbeid%252C-laereren-som-leder-og-implementeringsstrategier/Rapport%20Forebyggende%20innsatser.pdf/@@inline>

- Oslo politidistrikt og Oslo Kommune (2009): «*Trendrapport: Barne- og ungdomskriminaliteten i Oslo 2009*» Hentet 6. mai 2013 fra:
<http://www.salto.oslo.kommune.no/getfile.php/Salto%20%28PROSJEKT-SALTO%29/Internett%20%28PROSJEKT-SALTO%29/Dokumenter/Trendrapport%202009.pdf>
- Pape, Hilde (1997) «*Karakteristika ved ungdomskriminalitet og unge lovovertredere*» - 2. utgave, Oslo: Politihøgskolen – trykk: GCS AS, OSLO)
- Politidirektoratet (2007): «Norsk Politi nr. 4 november 2007 – Oppdrag Forebygging» hentet 6. mai 2013 fra:
https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_89.pdf
- Politiinstruksen (1990) *Alminnelig tjenesteinstruks for politiet av 22. juni 1990 nr. 3963*. Hentet 6. mai 2013 fra <http://www.lovdatab.no/for/sf/in/jd-19900622-3963.html>
- Politi-loven (1995) *Lov om politiet av 4. august 1995 nr. 53*. Hentet 6. mai 2013 fra <http://www.lovdatab.no/all/hl-19950804-053.html>
- Påtaleinstruksen (1985) *Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten av 28. juni 1985 nr. 1679*. Hentet 6. mai 2013 fra <http://www.lovdatab.no/for/sf/jd/xd-19850628-1679.html>
- Skadeserstatningsloven (1969) *Lov om skadeserstatning av 13. juni nr. 26*. Hentet 6. mai 2013 fra <http://www.lovdatab.no/all/hl-19690613-026.html>
- Statistisk Sentralbyrå (2009) «*Kriminalitet og rettsvesen 2009 – kapitel. 3: Kriminalitetens virkelighet*» Hentet 6. mai 2013 fra:
<http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa110/kriminalstatistikken.pdf>
- Store Norske Leksikon (Definisjonssøk)
- «konfliktråd» - Hentet 6. mai 2013 fra: <http://snl.no/konfliktr%C3%A5d>
  - «mørketall» - Hentet 6. mai 2013 fra: <http://snl.no/m%C3%B8rketall>
  - «konkurrens» - Hentet 6. mai 2013 fra: <http://snl.no/konkurrens>

Straffeloven (1902) *Alminnelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 10.*

Hentet 6. mai 2013 fra <http://www.lovdatab.no/all/nl-19020522-010.html>

Straffeprosessloven (1981) *Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. mai 1981 nr. 25.*

Hentet 6. mai 2013 fra <http://www.lovdatab.no/all/nl-19810522-025.html>

Syse, Henrik (2006) «*Veier til et godt liv – Filosofiske tanker om hverdagslivets etikk*».

Oslo: Aschehoug Selvutvikling, H. Aschehoug & Co.

Teigen, K.H. (1997)» *Sosialpsykologi*». Oslo: Cappelen Akademisk. I G.H. Nielsen og K.

Raaheim (Red.), En innføringsbok i psykologi for universiteter og høyskoler.

Torvik, Cecilie (2011) «*Ung i Tønsberg*». Tønsberg: Nova - Nettpublisert.

Hentet 6. mai 2013 fra: http://www.nova.no/asset/5962/1/5962_1.pdf

Vegtrafikkloven (1965) *Lov om vegtrafikk av 18. juni 1965 nr. 4.*

Hentet 6. mai 2013 fra: <http://www.lovdatab.no/all/nl-19650618-004.html>

VEDLEGG 1: SELVVALGT PENSUM

Falck, Sturla (1994) «*Hvor lenge skal barn få «lov» til å være barn?» - Konsekvenser av hevingen av den kriminelle lavalderen*. Oslo: Barnevernets Utviklingscenter
Sider: Hele boken (107 sider)

Damsgaard og Kokkersvold (2001) «*Ungdom på ville veier - Skoleerfaringer og kriminalitet*» Oslo: Unipub.
Sider: 37-101 (64 sider)

Egge Marit (2004) «*Forsøk med ungdomskontakter - en alternativ reaksjonsform rettet mot unge lovbrøyttere*» Oslo: Politihøgskolen, PHS Forskning, Lobo Media.
Sider: 24-29 og 69-70 (8 sider)

Pape, Hilde (1997) «*Karakteristika ved ungdomskriminalitet og unge lovovertredere*» - 2. utgave, Oslo: Politihøgskolen – trykk: GCS AS, OSLO).
Sider: 13-15 (3 sider)

Engh, Line Wiktorina (1995) «*Bedre fører var - En kvalitativ studie av ungdom, politi og forebygging*» Hovedoppgave i sosiologi, Institutt for sosiologi. Universitetet i Oslo.
Sider: 38-84 og 107-132 (71 sider)

Totalt 253 sider.

VEDLEGG 2. SPØRRESKJEMA:

SPØRREUNDERSØKELSE

Denne spørreundersøkelsen er frivillig og du er helt anonym. Dette betyr at det du svarer ikke kan spores tilbake til deg.

Undersøkelsen er en del av en bacheloroppgave for to studenter ved Politihøgskolen.

Undersøkelsen tar for seg ungdom i 10. klasse.
Formålet er å kartlegge ungdommenes kunnskapsnivå om kriminalitet og konsekvensene av å begå kriminelle handlinger.

Med konsekvenser menes både **konsekvenser som skjer med en gang** og **mulige senkonsekvenser**, altså konsekvenser som eventuelt kommer på et senere tidspunkt i livet.

Slik svarer du:

Skriv tydelig og helst med blokkbokstaver.

Skriv gjerne kun stikkord.

Svar som best du kan.

Takk for at du stiller opp.

Kryss av/fyll ut for det du mener er riktig   Kjønn: Jente:___   Gutt:___   Alder:___

A) KRIMINELL LAVALDER:

Hvor høy er den kriminelle lavalder?

(Med «kriminelle lavalder» menes hvor gammel du må være for å kunne bli straffet for dine handlinger)

Vet ikke___   Tror/tipper den er___   Er sikker på at den er ___

B) NASKERI:

(Med «naskeri» menes å stjele noe som koster fra 1 kr til 3000 kr., fra for eks. en butikk eller kiosk)

Hva kan være konsekvensene nå og senere i livet dersom du blir tatt for naskeri?

C) BRUK AV NARKOTIKA:

(Med «bruk av narkotika» menes i denne sammenheng å bruke, kjøpe, selge og oppbevare for eksempel hasj, ecstasy, amfetamin, kokain, heroin)

Hva kan være konsekvensene nå og senere i livet dersom du blir tatt for å bruke narkotika?

D) SKADEVERK:

(Med «skadeverk» menes å med vilje ødelegge andres ting som for eksempel og «tagge», knuse ruter eller sprengre postkasser.)

Hva kan være konsekvensene nå og senere i livet dersom du blir tatt for å gjøre skadeverk?

E) TRUSLER

(Med «trusler» menes å true noen ved å for eksempel si at du skal skade, «banke» eller «drepe» noen for å skremme dem. Trusler kan bli skrevet for eksempel på facebook, chatting, SMS eller sagt direkte til noen ansikt til ansikt.)

Hva kan være konsekvensene nå og senere i livet dersom du blir tatt for å true noen?

F) VOLD

(Med «vold» menes for eksempel å slå, sparke, klore, «klappe til», dytte, lugge eller bite noen)

Hva kan være konsekvensene nå og senere i livet dersom du blir tatt for å bruke vold?

G) KJØRING UTEN GYLDIG FØRERKORT

(Med «kjøring uten gyldig førerkort» menes å kjøre for eksempel moped, scooter, bil, ATV, eller traktor uten å ha førerkort)

Hva kan være konsekvensene nå og senere i livet dersom du blir tatt for kjøring uten gyldig førerkort?
